

Fimmtudaginn 27. nóvember 1997.

Nr. 84/1997.

Guðmundur Tr. Sigurðsson

(Jóhann Þórðarson hrl.)

gegn

Frostfiski ehf.

(Jakob R. Möller hrl.)

Samningur. Skuldajöfnuður.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Markús Sigurbjörnsson, Arnljótur Björnsson og Guðnlaugur Claessen.

Áfrýjandi skaut málinu til Hæstaréttar með stefnu 25. febrúar 1997. Hann krefst aðallega sýknu af kröfum stefnda, en til vara, að sér verði heimilt að skuldajafna við þær að gagnkröfu, að fjárhæð 2.606.933 krónur. Í báðum tilvikum krefst áfrýjandi málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefndi krefst staðfestingar héraðsdóms og málskostnaðar fyrir Hæstarétti.

I.

Einkafirma áfrýjanda, Fiskverkun Guðmundar Tr. Sigurðssonar, átti ýmis viðskipti við Stakkholt hf. árið 1993. Er mál þetta risið af þeim viðskiptum. Stakkholt hf. framseldi stefnda 19. maí 1995 kröfur þær, sem hann hefur uppi í málinu á hendur áfrýjanda.

Í héraðsdómi segir frá aflaheimildum, er færðar voru af skipi Stakkholts hf., Halldóri Jónssyni, SH-217, til þriggja fiskiskipa, sem stefndi kveður hafa verið á vegum áfrýjanda. Eru þessar tilfærslur staðfestar 28. apríl, 24. maí og 28. september 1993 með bréfum frá Fiskistofu, sem ekki eru vefengd. Páverandi framkvæmdastjóri fiskverkunar áfrýjanda í Ólafsvík vottaði með yfirlýsingu, sem rakin er orðrétt í héraðsdómi, að fiskverkunin hefði fengið aflaheimildir þessar að láni frá Stakkholti hf. Einnig liggur fyrir bréf frá eiganda vélskipsins Árfara, er áfrýjandi hafði á leigu, svo og vitnaskýrsla hins sama um, að aflaheimildir þær, sem getur í bréfi Fiskistofu 28. apríl 1993, hafi verið endurgjald fyrir aflaheimildir, sem áfrýjandi nýtti.

Áfrýjandi heldur því meðal annars fram, að aflaheimildir, sem um ræðir í málinu, hafi ekki runnið til sín, heldur eigenda nánar tilgreindra fiskiskipa. Staðhæfingar áfrýjanda um þetta eru ekki studdar haldbærum gögnum, og ekki liggja fyrir upplýsingar um, hvernig útgerð þessara skipa var háttað á þeim tíma, sem hér um ræðir. Verður því ekki fallist á nefnda málsástæðu áfrýjanda.

Með hliðsjón af því, sem nú var rakið, þykir mega leggja til grundvallar, að aflaheimildum samkvæmt bréfi Fiskistofu 28. apríl 1993 vegna 16.168 kg af þorski og 82.584 kg af úthafsækju hafi verið ráðstafað samkvæmt óskum framkvæmdastjóra fiskverkunar áfrýjanda og verið honum til hagsbóta. Sama gildir um aflaheimildir vegna 25.000 kg af úthafsækju samkvæmt bréfi Fiskistofu 24. maí sama árs. Hefur áfrýjandi ekki tekist að sanna, að hann hafi greitt Stakkholti hf. fyrir þessar aflaheimildir, sem tóku til fiskveiðisins frá 1. september 1992 til 31. ágúst 1993.

Stefndi hefur ekki gagnáfrýjað héraðsdómi, og kemur því ekki til álita krafa, sem hann gerði í héraði vegna heimildar til að veiða 15.000 kg af úthafsækju, er færð var af Halldóri Jónssyni, SH-217, til fiskiskipsins Hrannar, SH-21, vegna fiskveiðisins frá 1. september 1993 til 31. ágúst 1994, sbr. bréf Fiskistofu 28. september 1993.

Samkvæmt framansögðu og með vísun til röksemda héraðsdóms fyrir niðurstöðu um fjárhæð kröfu stefnda verður fallist á, að áfrýjanda beri að greiða stefnda fyrir aflaheimildir, eins og greinir í hinum áfrýjaða dómi.

II.

Krafa áfrýjanda um skuldajöfnuð er í fyrsta lagi reist á því, að Stakkholt hf. skuldi honum andvirði veiðarfæra, 2.540.000 krónur, sem félagið hafi notað í rekstri sínum og ekki skilað áfrýjanda. Stefndi hefur að vísu viðurkennt, að Stakkholt hf. hafi tekið við botnvörpu í eigu áfrýjanda. Hins vegar liggja ekki fyrir gögn um gerð og ástand veiðarfæra þessara eða hvenær þau voru afhent félaginu. Ekkert kemur fram um veiðarfærin í bókhaldsgögnum, sem lögð voru fram í málinu. Ekki verður fallist á, að bréf frá Netagerð Vestfjarða hf. 6. janúar 1997 um verð á rækjuvörpu, hlerum og fleira jafngildi mati, auk þess sem óstaðfest er, að umdeild veiðarfæri hafi verið sams konar og þau, sem greinir í bréfinu.

Í öðru lagi telur áfrýjandi sig eiga gagnkröfu til skuldajafnaðar vegna 66.933 króna, sem sé skuld 30. október 1993 á viðskiptareikningi Stakkholts hf. samkvæmt bókhaldi áfrýjanda. Stefndi hefur bent á, að fram lögð gögn úr bókum áfrýjanda það ár nái ekki til loka viðskipta sinna við Stakkholt hf. Geti bókhaldsfærslur vegna hluta viðskiptanna ekki verið grundvöllur gagnkröfu í málinu. Á þetta verður fallist. Þegar af þeirri ástæðu er ekki unnt að taka fjárhæð þessa til greina.

Samkvæmt þessu teljast framangreindir kröfuliðir ekki tækir til skuldajafnaðar. Verður niðurstaða héraðsdóms því staðfest um annað en málskostnað, sem ákveðinn verður í einu lagi í héraði og fyrir Hæstarétti, svo sem greinir í dómsorði.

D ó m s o r ð:

Áfrýjandi, Guðmundur Tr. Sigurðsson, greiði stefnda, Frostfiski ehf., 1.641.755 krónur ásamt dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá 16. júlí 1995 til greiðsludags.

Áfrýjandi greiði stefnda samtals 350.000 krónur í málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

Dómur Héraðsdóms Vesturlands 29. nóvember 1996.

I.

Mál þetta, sem dómtekið var 22. október 1996 að loknum munnlegum málflutningi, er höfðað fyrir Héraðsdómi Vesturlands af Frostfiski hf., kt. 680492-2479, Fiskislóð 107-109, Reykjavík, á hendur Guðmundi Tr. Sigurðssyni, kt. 281035-7899, Hvammstangabraut 24, Hvammstanga, vegna einkafirma hans, Fiskverkunar Guðmundar Tr. Sigurðssonar, Norðurtanga, Ólafsvík, með stefnu, þingfestri 10. apríl 1996.

Dómkröfur stefnanda eru þær, að stefndi verði dæmdur til þess að greiða stefnanda 11.181.000 kr. með dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987, sbr. lög nr. 67/1989, frá 16. júlí 1995 til greiðsludags. Þess er jafnframt krafist, að dæmt verði, að dráttarvextir leggist við höfuðstól á tólf mánaða fresti í samræmi við 12. gr. vaxtalaga. Þá krefst stefnandi málskostnaðar að mati dómsins.

Dómkröfur stefnda eru þær aðallega, að hann verði sýknaður af öllum kröfum stefnanda í máli þessu. Til vara krefst stefndi þess, að krafa stefnanda verði lækkuð verulega og viðurkennd verði gagnkrafa stefnda á hend-

ur stefnanda til skuldajafnaðar. Þá krefst stefndi málskostnaðar úr hendi stefnanda samkvæmt fram lögðum málskostnaðarreikningi.

II.

Stefndi, Guðmundur Tr. Sigurðsson, rak fiskverkun í Ólafsvík undir nafninu Fiskverkun Guðmundar Tr. Sigurðssonar árin 1992 til 1994. Meðal þeirra fyrirtækja, sem stefndi átti viðskipti við, var fyrirtækið Stakkholt hf. í Ólafsvík, sem gerði út ms. Halldór Jónsson, SH-217. Í máli þessu er deilt um það, hvort og hversu mikinn kvóta Stakkholt hf. hafi fært af skipi sínu, ms. Halldóri Jónssyni, í þágu útgerðar stefnda og hvernig greiðslu vegna kvótafærslna hafi verið háttað. Allar kröfur vegna þessa framseldi Stakkholt hf. stefnanda, Frostfiski hf.

Stefnandi kveður framkvæmdastjóra stefnda, Sæmund Árelíusson, hafa farið þess á leit við Stakkholt hf. árið 1993, að það lánaði stefnanda aflaheimildir, sem skráðar hafi verið á ms. Halldór Jónsson. Samið hafi verið um, að stefndi endurgreiddi umræddar aflaheimildir með sams konar yfirfærslu, þ. e. með því að afhenda Stakkholti hf. kvóta í upphafi næsta fiskveiðiárs. Stefnandi telur, að samkvæmt yfirliti Fiskistofu hafi talsvert af aflaheimildum verið flutt af ms. Halldóri Jónssyni yfir á báta, sem landað hafi hjá stefnda á tímabilinu frá ágúst 1992 til september 1994. Í flestum tilvikum hafi Stakkholt hf. fengið endurgreitt með nýjum aflaheimildum, en nokkrar yfirfærslur kvóta hafi aldrei verið endurgreiddar.

Eftirtalдар aflaheimildir, sem deilt er um, voru færðar af ms. Halldóri Jónssyni, SH-217, samkvæmt fram lögðum bréfum frá Fiskistofu:

28. apríl 1993 voru 16.168 kg af þorski og 82.584 kg af úthafsrækju færð á Tjald II, SH-370.

24. maí 1993 voru 25.000 kg af úthafsrækju færð á Sigurvin Breiðfjörð.

28. september 1993 voru 15.000 kg af úthafsrækju færð á Hrönn, SH-21.

Stefnandi kveður ofangreindar aflaheimildir hafa verið nýttar í þágu útgerðar stefnda samkvæmt yfirlýsingu framkvæmdastjóra útgerðarinnar, Sæmundar Árelíussonar, dags. 16. maí 1995, svohljóðandi: „Ég undirritaður staðfesti hér með, að Fiskverkun Guðmundar Tr. Sigurðssonar, kt. 281035-7899, Ólafsvík, fékk lánaðan hjá Stakkholti hf. kvóta skv. meðfylgjandi þremur bréfum frá Fiskistofu, yfirfærslur dags. 28/4 '93 (tilv. 18208), 24/5 '93 (tilv. 18745) og 28/9 '93 (tilv. 25140). Þessar yfirfærslur á kvóta voru gerðar að minni beiðni sem framkvæmdastjóra Fiskverkunar Guðmundar Tr. Sigurðssonar í Ólafsvík og í samráði við eiganda mb. Halldórs Jónssonar, SH-217, skr. 1846“; og samkvæmt fram lögðu bréfi frá Kristjáni Guðmundssyni hf., dags. 22. maí 1995, undirrituðu af Guðmundi Kristjánssyni og stað-

festu af honum fyrir dómi, leigði fyrirtækið Kristján Guðmundsson hf. árið 1992 vélskipið Árfara Fiskverkun Guðmundar T. Sigurðssonar án veiðiheimilda. Kvað hann færslu á 16.168 kg af þorskkvóta og 82.584 kg af rækjukvóta af mb. Halldóri Jónssyni, SH, til mb. Tjalds II, SH, 28. apríl 1993, vera vegna þessarar leigu.

Þessar ætluðu kröfur á hendur stefnda framseldi Stakkholt hf. stefnanda 19. maí 1995.

Stefndi kveður margvísleg viðskipti hafa orðið milli stefnda og Stakkholts hf., bæði með afla og aflaheimildir. Hafi verið venja að greiða fyrir aflaheimildir með peningum, og kveður stefndi svo hafa verið gert í viðskiptum stefnda og Stakkholts hf.

III.

Stefnandi reisir kröfu sína á því, að stefndi hafi fengið yfirfærðan kvóta, sem nýttur hafi verið í þágu útgerðar stefnda.

Stefnandi kveður kröfu sína vera vegna yfirfærslu á:

16.168 kg af þorski,

82.584 kg af úthafsærkjju,

25.000 kg af úthafsærkjju,

15.000 kg af úthafsærkjju,

alls 16.168 kg af þorski og 122.584 kg af úthafsærkjju.

Samkvæmt upplýsingum frá Kvótamarkaðinum hf. hafi verð á leigukvóta 16. júní 1995 verið 85 kr. á kíló af þorski og 80 kr. á kíló af úthafsærkjju, alls 1.374.280 kr. fyrir þorskkvótann og 9.806.720 kr. fyrir úthafsærkjjukvótann, samtals 11.181.000 kr., sem séu stefnufjárhæð málsins.

Stefnandi kveður stefnda hafa haft að engu tilmæli stefnanda um að greiða kröfuna með sambærilegum kvóta. Allt frá lokum fiskveiðiársins 1993 og fram til þess, að lögmaður stefnanda hafi ritað stefnda bréf 16. júní 1995 og krafist efnda, hafi Stakkholt hf. krafist efnda in natura. Skuld vegna þessara yfirfærslna hafi aldrei verið greidd þrátt fyrir ítrekuð tilmæli. Hinn 19. maí 1995 hafi Stakkholt hf. framselt stefnanda kröfur þessar á hendur stefnda.

Um lagarök vísar stefnandi til almennra reglna samningaréttarins, einkum reglunnar um skuldbindingargildi samninga, og reglna kröfuréttar um framsal kröfuréttinda.

Kröfu um dráttarvexti styður stefnandi III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 með síðari breytingum. Upphafsdag vaxta miðar stefnandi við þann dag, er mánuður hafi verið liðinn, frá því að krafa um efndir hafi verið sett fram.

Kröfu um málskostnað reisir stefnandi á 130. gr. laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála.

IV.

Stefndi byggir sýknukröfu sína m. a. á því, að ekkert liggi fyrir í málinu þess efnis, að stefndi standi í skuld við stefnanda vegna ógreiddra aflaheimilda frá Stakkholti hf. eða að stefndi hafi staðið í skuld við Stakkholt hf., er hið ætlaða framsal kröfunnar hafi farið fram 19. maí 1995.

Stefndi og Stakkholt hf. hafi á árunum 1992 og 1993 átt umtalsverð viðskipti. Ekki sé hægt að taka út og slíta úr samhengi þrjár færslur aflaheimilda, sem ekki verði með vissu fullyrt, að hafi runnið til stefnda eða eftir hans beiðni til báta, sem hann hafi haft í viðskiptum. Samkvæmt fram lögðum gögnum hafi Stakkholt hf. fengið greiddar umtalsverðar fjárhæðir árið 1993 vegna viðskipta með aflaheimildir, og því sé ekki unnt að tína þrjár færslur aflaheimilda út úr heildarviðskiptunum og halda því fram, að ógreitt sé fyrir þær.

Stefndi kveðst hafa greitt fyrir allar þær aflaheimildir svo og önnur viðskipti milli stefnda og Stakkholts hf. Skuld stefnda við Stakkholt um áramót 1993/1994 hafi verið samtals 66.933 kr. Þá hafi Stakkholt hf. ekki greitt fyrir þau veiðarfæri, sem félagið hafi fengið að láni hjá stefnda, en verðmæti þeirra við afhendingu hafi verið u. þ. b. 2,4 til 2,9 milljónir króna.

Stefndi bendir og á, að hugsanlega kunni svo að vera, að samsvarandi færslur aflaheimilda hafi farið fram til Stakkholts hf. vegna beiðni stefnda, þannig, að greiðslur hafi verið með þeim hætti, að samsvarandi aflaheimildir hafi komið á móti. Samkvæmt fyrirliggjandi gögnum frá Fiskistofu hafi sama magn aflaheimildar af úthafsækju verið fært af ms. Hrönn, SH-21, á ms. Halldór Jónsson, SH-217, fiskveiðiárið 1993–1994. Ekki verði annað séð en samhengi sé þarna á milli. Aðrar færslur verði að skoða með samsvarandi hætti.

Varakröfu sína styður stefndi því, að ekki sé sannað, að greiða hafi átt fyrir aflaheimildirnar með sams konar heimildum eða á verðlagi í júlí 1995, eins og krafist sé í stefnu. Ef ógreitt sé fyrir aflaheimildir, sé eðlilegt, að fyrir þær sé greitt á því verðlagi, sem í gildi hafi verið á þeim tíma, sem þær hafi verið afhentar. Á þeim tíma hafi leiguverð á aflaheimildum verið 35 kr. á kíló af þorski og 10 kr. á kíló af úthafsækju. Samtals nemi verðgildi aflaheimilda því 1.791.720 kr. Í málinu liggi ekki fyrir, að aflaheimildirnar hafi verið fengnar að láni eða greiða hafi átt fyrir þær með öðrum hætti en því verði, sem í gildi hafi verið, þegar þær voru afhentar. Önnur verðlagning fái ekki staðist og sé í raun andstæð meginreglum kaupalaga.

Þá krefst stefndi þess, að viðurkennd verði gagnkrafa sín á hendur stefnanda til skuldajafnaðar, verði fallist á kröfu stefnanda um, að ógreitt sé fyrir aflaheimildir. Ekki liggi fyrir í málinu, að Stakkholt hf. hafi greitt fyrir

veiðarfæri, er félagið fékk frá stefnda, sem við afhendingu hafi verið metin á u. þ. b. 2,6 til 2,9 milljónir króna, þ. m. t. virðisaukaskattur. Stakkholt hf. skuldi stefnda samkvæmt reikningsyfirliti stefnda, og viðurkennt hafi verið af hálfu forsvarsmanna Stakkholts hf., að ógreitt sé fyrir umrædd veiðarfæri.

Um lagarök vísar stefndi til almennra reglna kauparéttar um greiðslu og ákvörðun kaupverðs, einkum 5. gr. laganna, til meginreglna kröfuréttar um lok kröfuréttinda og aðilaskipti að kröfuréttindum. Þá vísar stefndi til almennra reglna samningaréttar.

Kröfu um málskostnað miðar stefndi við XXI. kafla laga nr. 91/1991, einkum 129. og 130. gr. laganna.

V.

Eins og að framan hefur verið rakið, er krafa stefnanda sprottin af viðskiptum með aflaheimildir milli fyrirtækis stefnda og Stakkholts hf. Jafnframt hefur komið fram, að fyrrgreindir aðilar áttu árin 1992 til 1994 í umtalsverðum viðskiptum. Skuld sú, sem stefnandi krefur stefnda nú um, er til komin vegna færslu á kvóta af skipi Stakkholts hf. yfir á skip, sem lögðu upp hjá stefnda. Fyrir dóminum kvaðst stefndi, Guðmundur Tr. Sigurðsson, ekki hafa vitað um eða átt þátt í þessum viðskiptum, þar sem hann hefði litið fylgst með rekstri fyrirtækis síns, Fiskverkunar Guðmundar Tr. Sigurðssonar, en látið framkvæmdastjóra þess, Sæmund Árelíusson, annast allan reksturinn.

Óumdeilt er, að fyrrgreindar kvótafærslur fóru fram, sbr. fram lögð bréf Fiskistofu. Með hliðsjón af fyrrgreindum yfirlýsingum framkvæmdastjóra stefnda og bréfi Kristjáns Guðmundssonar hf. verður að treysta því, að þessar færslur á kvóta hafi orðið og til hagsbóta fyrir stefnda. Hins vegar kvaðst Víkingur Halldórsson, framkvæmdastjóri Stakkholts hf., fyrir dómi „ekki vera viss um yfirfærslu“, eins og hann komst að orði, á kvóta af ms. Halldóri Jónssyni, SH-217, á ms. Hrönn, SH-21, en í málinu liggur frammi bréf Fiskistofu, dags. 5. september 1993, vegna færslu á sama magni af kvóta af ms. Hrönn, SH-21, yfir á ms. Halldór Jónsson, SH-217. Stefnandi hefur því ekki sýnt fram á, að stefndi skuldi 15.000 kg kvótafærslu af úthafs-rækju. Með hliðsjón af framansögðu telst því sannað, að stefndi fékk leigðan 16.168 kg þorskkvóta og 107.584 kg úthafs-rækjukvóta af Stakkholti hf.

Stefnandi hefur haldið því fram, að fyrir þennan kvóta hafi átt að greiða í sama magni af kvóta, en það ekki verið gert. Stefndi kveður það hins vegar vera venju að greiða fyrir kvóta, áður en hann sé afhentur. Stefndi hefur lagt fram ýmis gögn úr bókhaldi sínu og Stakkholts hf., er sýna umfangs-

mikil viðskipti þeirra á milli. Hefur stefndi hvorki með þessum gögnum né á annan hátt sýnt fram á, að fyrir umræddan kvóta hafi verið greitt með peningum eða öðrum hætti.

Af gögnum málsins verður ekki séð, hvenær greiða átti fyrir kvótann, en samkvæmt því, sem að framan hefur verið rakið, verður að líta svo á, að stefnda hafi verið veittur greiðslufrestur, og verður því að telja, þar sem ekki hafi verið greitt fyrir kvótann eða um gjalddaga samið, að stefnandi geti krafist stefnda um greiðslu miðaða við verðmæti kvóta á leigumarkaði, er hann var afhentur. Stefnandi fékk framselda kröfu Stakkholts hf. á hendur stefnda 19. maí 1995. Ber því að dæma stefnda til þess að greiða stefnanda 565.915 kr. fyrir þorskkvótann og 1.075.840 kr. fyrir úthafsærkjukvótann, samtals 1.641.755 kr., ásamt dráttarvöxtum, eins og krafist er í stefnu, en ekki er ágreiningur um upphafsdag vaxta.

Gegn andmælum stefnanda kemur skuldajafnaðarkrafa stefnda vegna veiðarfæra, sem hann lánaði Stakkholti hf., ekki til álita í málinu til skuldajafnaðar, þar sem verðmæti veiðarfæranna er ósannað og krafan óljós og því ekki tæk til skuldajafnaðar.

Eftir þessari niðurstöðu ber að dæma stefnda til þess að greiða stefnanda málskostnað, sem þykir hæfilega ákveðinn 350.000 kr.

Hervör Þorvaldsdóttir héraðsdómari kvað upp dóm þennan.

D ó m s o r ð:

Stefndu, Guðmundur Tr. Sigurðsson og Fiskverkun Guðmundar Tr. Sigurðssonar, greiði stefnanda, Frostfiski hf., 1.641.755 kr. ásamt dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá 16. júlí 1995 til greiðsludags.

Stefndi greiði stefnanda 350.000 kr. í málskostnað.
